

בעלת אוב – אמת או שקר?

החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך.

6. דרשות הר"ן דרוש ד

אבל מה שתמיהני בזה, הוא ענין הכישוף שאסרה אותו התורה בפירוש, ונכלל איסורו בפרשה זו באמרו (שמות כג כד) ולא תעשה כמעשיהם, ואין ספק שהוא ענין אמיתי. [ו]אף על פי שהוא ז"ל כתב בפרק הנזכר שהוא דבר בטל אין אמיתות לו, (ו)אין זה דעת רבותינו ז"ל בכמה מקומות. והרי אמרו (סנהדרין סז ב) ההיא אתתא דמהדרא למשקל עפרא מתותיה כרעיה דר' חנינא, אמר זילי שקולי, אין עוד מלבדו כתיב (דברים ד לה), והקשו עליו מדאמר רבי יוחנן למה נקרא שמם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה וכו', ותירצו שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה. הנה מבואר נגלה שענין הכישוף הם סוברים שהמגיע ממנו הוא אמיתי לא מדומה לבד. ועל פי מה שכתבנו יחוייב שיהיה מותר מצד הכנת המתפעל, כי מצד הפועל בצבא המרום הוא דבר בטל, ואם כן למה אסרה אותו התורה.

ונגלה לי תימה זה, ממה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת סנהדרין (סז ב) בלטיהם (שמות ז כב, ח ג ויד) אלו מעשה שדים, בלטיהם (שם ז יא) אלו מעשה כשפים, ופירש רש"י ז"ל שמעשה כשפים על ידי מלאכי חבלה הם נעשים. ועל זה הענין בעצמו מפורש מבואר, והוא שעל ידי מעשה הכשפים יוכנו הגופים התחתונים לקבל רושם ושפע מצד מלאכי חבלה, וזהו ענין ראוי שתאסור אותו התורה, כי עם היות שלא יכוין בזה דבר מצד הפועל אשר יהיה דבר בטל, עם כל זה לא ירצה השם יתברך שנכין צד מהגופות התחתונים לקבל רושם מלאכי חבלה, והוא כי אמנם נבראו להיות כלי זעמו של הקדוש ברוך הוא לבד, לא שישפיעו כוחותיהם במציאות כי אם כאשר ירצה להשחית אומה או אישים מה כענין מכת בכורות וכיוצא בו.

ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל למה נקרא שמם כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, והוא כי השם יתברך ברא עולמו שהמשיפיעים טוב ישפיעו תמיד, והמשיפיעים רע לא ישפיעו אלא כאשר ירצה השם יתברך לבד לצורך השעה, ואשר יתעסקו בעניני הכשפים יכינו התחתונים לקבל רשמי המשפיעים רע, והוא הפך מה שסודר בפמליא של מעלה.

1. ויקרא פרק יט

(לא) אֶל תִּפְנוּ אֶל הָאֱבֹת וְאֶל הַיִּדְעָנִים אֶל תִּבְקְשׁוּ לְטִמְאַה בְּהֶם אֲנִי יִקְוֶן אֱלֹהֵיכֶם :

2. מס' סנהדרין ס"ה:

תנו רבנן: בעל אוב - זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו. ידעוני - זה המניח עצם ידוע בפיו, והוא מדבר מאליו.

3. אבן עזרא ויקרא פרק יט פסוק לא

וריקי מוח אמרו לולי שהאובות אמת גם כן דרך הכשוף לא אסרם הכתוב. ואני אומר הפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת רק השקר, והעד האלילים והפסילים.

4. רמב"ן דברים פרק יח פסוק ט

ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים. ... אבל יש לענין הזה סוד, וכבר הודענו (ויקרא יח כה) כי יש למזלות שרים ינהיגו אותם והם נפשות לכדורי הגלגלים, ושרי זנב וטלה הקרובים לארץ והם הנקראים נגידי התלי יודיעו העתידות, ומהם נעשים סימנים בעופות שבהם יודיעו עתידות. ולא לזמן גדול ולא עתידות רחוקות יגידו רק בעתידות הקרובות לבא יודיעו... וכל זה איננו תועבה בעמים אבל חכמה תחשב להם, וכך אמרו (במדב"ר יט ג) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם (מ"א ה י), מה היתה חכמתן של בני קדם שהיו יודעין וערומים בטייר, וכן יאמר הכתוב (ישעיה ב ו) כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים. והנה שלמה למד זה בכלל חכמותיו.

5. רמב"ם עבודה זרה יא:טז

ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ... אבל בעלי

אמרה האשה את מי אעלה לך דברי התולים הם כי דעתה היה לעשות כמנהגה אלה דבריהם ויש לתמוה לדברי הגאונים האלה אם הקדוש ברוך הוא החיה את שמואל כדי לספר לשאול הקורות הבאות עליו למה לא אמר לו על ידי חלומות או על ידי אורים או על ידי הנביאים אלא על ידי אשה בעלת אוב ועוד איך היה נעלם משאול שהיה חכם ומלך אשר היו עמו כמה חכמים גדולים אם ענין אוב נעשה על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו ומי יאמר שיטעה הוא בזה ואין זה הדעת מקבלו והנכון הוא מה שפירשנו :

7. רד"ק שמואל א פרק כח

...ואני רואה לפרש הנה מעשה האוב לפי מה שנמצא כתוב אמרו רז"ל **בעל אוב** זה המדבר מבין הפרקים ומבין אצילי ידיו **ידעוני** זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בפיו ומדברים דברים העתידים ופירוש מבין הפרקים שמשמיע קול נמוך מבין פרקי איבריו ומתחת שחיו על ידי מעשים שעושה שמקיש בזרועותיו וי"א אף מקטיר קטרת לשד והשד הוא העונה והמדבר....

ועוד אמרו רז"ל שלשה דברים נאמרו במעלה זכורו המעלה רואהו ואינו שומעו ומי שצריך לו שומעו ואינו רואהו מי שאינו צריך לו לא שומעו ולא רואהו כך שמואל אשה שהעלתהו ראתהו ולא שמעתהו שאול שהיה צריך לו שמעו ולא ראהו ואבנר ועמשא לא נצטרכו לו לא שמעוהו ולא ראוהו

וראינו מחלוקת בין **הגאונים** בדבר הזה וכלם נשתוו **כי מעשה האוב הבל ותוהו ודברי כזב והתול**

אבל יש מהם אומרים כי לא דבר שמואל עם שאול וחס ושלום **לא עלה שמואל מקברו ולא דבר אבל האשה עשתה הכל ברמאות** כי מיד הכירה כי שאול הוא אך להראות לו כי מצד החכמה הכירה ומצאה דבר זה אמרה 'למה רמיתני ואתה שאול' ודרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך וכאשר בא שאול לדרוש מאתה וראתה אותו נבהל וידעה כי למחר יהיה יוצא למלחמה וכל ישראל היו בפתח גדול וידעה מה שעשה שאול שהרג כהני ה' **שמה בפי המגיז הדברים הנאמרים בפרשה** ומה שאמר 'ויאמר שמואל אל שאול' על מחשבת שאול כי היה חושב כי שמואל היה המדבר אליו ומה שאמר 'ולא עשית חרון אפו בעמלק' ידוע היה דבר זה כי מאותה שעה אמר לו שמואל 'וימאסך מהיות מלך' ומה שאמר 'לרעך לדוד' ידוע היה זה בכל ישראל כי דוד נמשח למלך ומה שאמר 'מחר אתה ובניך עמי' מדרך סברא אמר זה, זהו **פי' רב שמואל בן חפני הגאון** ז"ל ואמר אף על פי שמשמעות דברי החכמים ז"ל בגמרא כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל

אבל **רב סעדיה ורב האי הגאונים** ז"ל אמרו אמת הוא כי רחוק הוא שתדע האשה העתידות וכן שתחיה היא את המת בחכמת האוב אך הבורא יתברך החיה את שמואל כדי לספר לשאול את כל הקורות העתידות לבא עליו והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבהלה כמו שנאמר ותזעק בקול גדול ואשר